

M. Laiviņa Rīgas individuālais pētniecības uzņēmums „Pededze”

Ogres novada teritorijas plānojuma
stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma
materiāli

(retu un aizsargājamu augu sugu un biotopu inventarizācija,
augāja veselības stāvokļa vērtējums)

Salaspils, 2011

Saturs

Ievads

1. Meža monitorings Ogres pilsētas mežos.....	4
1.1. Meža monitoringa uzdevumi	
1.2. Novērojamie parametri un novērojumu biežums	
1.3. Parauglaukumu izvietojums	
1.4. Parauglaukumu forma un platība	
1.5. Koku iezīmēšana	
1.6. Skuju zudums (defoliācija) priedes vainagā	
2. Dižkoku inventarizācija Ogrē un Ogresgala pagastā.....	7
2.1. Pētījumu laiks un uzdevumi	
2.2. dižkoku atrašanās vieta un kritiskās dimensijas	
2.3. Dižkoku sugu daudzveidība	
2.4. Dižkoku izmēri	
2.5. Vainagu stāvoklis	
2.6. Dižkoku novietojums un biotopu struktūra	
2.7. Dižkoku augtenes transformācija	
2.8. Kopsavilkums	
3. Aizsargājamās un retās augu sugas Ogresgala pagastā un Ogrē.....	17
4. Bioloģiski nozīmīgi biotopi Ogresgala pagastā un Ogrē.....	19
4.1. Biotopu inventarizācija	
4.2. Ogresgala pagasta biotopi	
4.3. Bioloģiski vērtīgi biotopi Ogres pilsētā	

Literatūra

Ievads

Projekta *Attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana Ogres novadā* nozīmīga sadaļa ir retu augu sugu un retu biotopu inventarizācija, kā arī augāja veselības stāvokļa vērtējums, kas sniedz vispārīgu ieskatu par vides stāvokli reģionā kopumā.

Vides stāvokļa kvalitāti kopumā atspoguļo meža veselības stāvokļa parametri. Stiprāk piesārņota vide ir urbanizētās vietās, tādēļ darbā analizēti kopš 2007. gada reģistrētie koku vainagu defoliācijas dati Ogres pilsētā – lielākajā novada rūpniecības un transporta mezglā.

Darbā apkopoti arī iepriekšējos gados apsektie dižkoki un dots īss to parametru raksturojums un izvietojuma pilsētā un pagastā. Dižkoki raksturo teritorijas kultūrvēsturisko mantojumu, ainavas estētisko stāvokli un atspoguļo sabiedrības rūpes par ainavas kvalitāti. Dižkoku stāvoklis lielā mērā atspoguļo vides stāvokli, kā arī indicē ainavā notiekošos procesus

Apkopotas reto un aizsargājamo sugu (20 sugas) atradnes Ogresgla pagastā un Ogres pilsētā, sastādītas šo sugu izplatības kartes.

Atkārtoti veikta reto augu sugu atradņu un reto biotopu apsekošana dabā Ogres pilsētā un Ogresgala pagastā, kas inventarizēti 2005. gada projektā *Vides piesārņojuma bioindikācija un augu sabiedrību daudzveidība Ogres novadā: inventarizācija un ieteikumi apsaimniekošanai*.

1. Meža monitorings Ogres pilsētas mežos

1.1. Meža monitoringa uzdevumi

Pēdējos gados Ogres pilsētā, pastiprinoties urbanizācijas procesiem (apbūve, ražošanas uzņēmumi, rekreācija utt.), samazinās relatīvi dabisku teritoriju īpatsvars (meži, skvēri, zālāji). Turpinoties šādām vides izmaiņu tendencēm, kopumā var pasliktināties vides stāvoklis pilsētā. Tāpēc nepieciešams uzsākt regulārus vides stāvokļa novērojumus, lai konstatētu un prognozētu vides stāvokļa izmaiņas.

Vides stāvokļa novērojumiem pilsētās nereti kā jutīgus bioindikatorus izmanto dažādus mežaudžu parametrus, tie ir: sugu sastāvs visos mežaudzes stāvos, koku vainagu stāvoklis, koku pieauguma rādītāji, bioelementu un smago metālu daudzums koku mizā, augsnes ķīmiskās īpašības utt. Šādiem novērojumiem veido pastāvīgu parauglaukumu tīklu, kurā pēc starptautiskas monitoringa programmas veic regulārus ilgtermiņa novērojumus.

Pastāvīgie meža monitoringa parauglaukumi Ogres pilsētas mežos iekārtoti 2007. gadā, tajos veic meža veselības stāvokļa ilgtermiņa monitoringu pēc noteiktas programmas.

1.2. Novērojamie parametri un novērojumu biežums

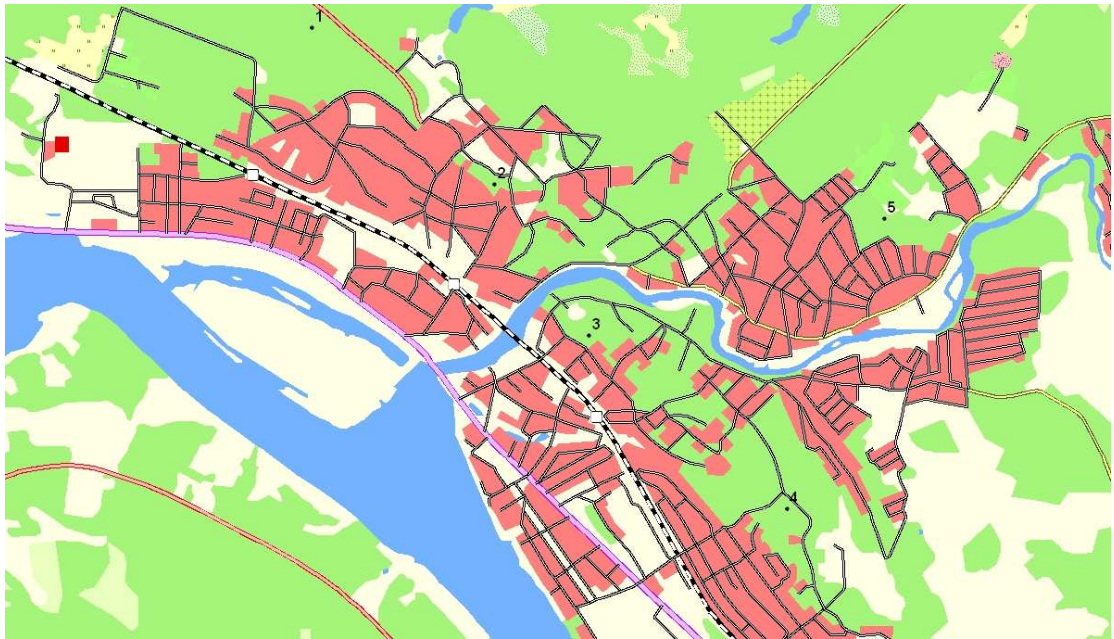
Galvenie mežaudzes komponentu novērojumu bloki pastāvīgajos meža monitoringa parauglaukumos un pētījumu periodiskums:

1. Vainaga parametru, kas liecina par koku veselības stāvokli (vainaga attiecība, vainaga blīvums, vainaga atmirums, vainaga caurredzamība, defoliācija u.c.) mērījumi. Novērojumu biežums – katru gadu.
2. Kokaudzes taksācija (koku caurmērs, augstums, vainaga projekcijas, telpiskais izvietojums). Novērojumu biežums – 5 gadi.
3. Epifītie ķērpji un aļģes uz koka stumbra, koka mizas ķīmiskais sastāvs. Novērojumu biežums – 3-5 gadi.
4. Vaskulāro augu sugu sastāvs un daudzums. Novērojumu biežums – 3-5 gadi.

1.3. Parauglaukumu izvietojums

Ogres pilsētā pašvaldības īpašumā esošos mežos iekārtoti 5 pastāvīgie lokālā meža monitoringa parauglaukumi (1. att.). 1. parauglaukums atrodas Ogres Zilajos kalnos dabas parka A malā, osa dienvidu nogāzes augšdaļā, 2. parauglaukums – Zilo kalnu paliksnī nogāzes augšdaļā pilsētas centrā, 3. parauglaukums – Zilo kalnu grēdas turpinājumā Grantskalnos Pārogrē, aiz Ogres estrādes, 4. parauglaukums – J. Špakovska dendroloģiskajā parkā (Lazdukalns), 5. parauglaukums – meža masīvā pie Ogres pilsētas ziemeļu robežas.

Tātad četri (1-4) parauglaukumi iekārtoti Ogres Zilajos kalnos uz vaļņa virsas un dienvidu nogāzes augšdaļā, bet piektais – ārpus osa meža masīvā līdzenā vietā.

1. attēls. Meža ilglaicīgo novērojumu parauglaukumu izvietojums Ogres pilsētā

1.4. Parauglaukumu forma un platība

Parauslaukumiem ir riņķa forma, rādiuss – 15 m, parauglaukuma platība – 706.5 m^2 . Parauglaukuma centrā ierakts impregnēts 0.8 m garš (resnums – $15 \times 15 \text{ cm}$) stabs. Centram noteiktas metriskās koordinātes (1.1. tab.) (ar GPS).

1.1. tabula. Parauglaukumu koordinātes(LK-92)

Parausl aukums	Metriskās koordinātes	
	X	Y
1.	53591 9	629857 6
2.	53703 4	629761 8
3.	53761 1	629669 8
4.	53881 6	629563 9
5.	53941 5	629740 9

1. 5. Koku iezīmēšana

Katrā parauglaukumā iezīmēti (numurēti) visi koki. Kokiem acu augstumā ar nazi viegli nolīdzināta miza un ar baltu krāsu uzkrāsots koka kārtas numurs. Koku numurēšana laukumā sākta no ziemeļiem pulksteņa rādītāju kustības virzienā.

1.6. Skuju zudums (defoliācija) priedes vainagā

Vispusīgākais koku veselības stāvokļa un vitalitātes raksturotājs ir defoliācijas skaitlis. Ar jēdzienu *defoliācija* meža veselības stāvokļa novērojumos apzīmē lapu/skuju zudumu vainagā. Tomēr meža veselības stāvokļa vērtējumā defoliācija jāuztver plašāk, kā koka veselības stāvokļa un vitalitātes integrāls rādītājs, kuru nosakot tiek ņemts vērā ne tikai skuju vai lapu zudums koka vainagā (defoliācija šaurākā nozīmē), bet arī vainaga blīvums, vainaga aizņemtā daļa no koka augstuma (vainaga attiecība), arī ūdenszaru daudzums uz stumbra, zaru un zariņu atmirums, tukšumi un izretinājumi vainagā, lapu/skuju krāsa u.c. Vainaga defoliāciju novērtē pēc acumēra procentos ar 5 % intervālu.

Katram parauglaukumam aprēķināta vidējā gada defoliācija, vainaga defoliācijas datu izkliede (standartnovirze, variācijas koeficients – S %), kā arī koku daudzums (īpatsvars, %) defoliācijas klasēs.

Eiropā meža stāvokļa novērojumu sistēmā noteiktas šādas vainaga defoliācijas klases, kas atspoguļo atsevišķu indivīdu vai koku kopas veselības un vitalitātes stāvokli:

- 0 – 10 % – nebojāti koki;
- 11 – 25 % – nedaudz bojāti koki;
- 26 – 40 % – vidēji bojāti koki;
- 41 – 60 % – stipri bojāti koki;
- 61 – 99 % – ļoti stipri bojāti koki;
- 100 % – nokaltuši koki.

Vainagu defoliācijas rādītāji četriem pirmajiem novērojumu gadiem (2007-2010) apkopoti 1.2. tabulā.

1.2. tabula. Priežu vainagu vidējā defoliācija
Ogres pilsētas meža stāvokļa novērojumu laukumos

Laukums	Koku skaits	2007	2008	2009	2010
1.	63	22.5	23.5	23.9	24.4
2.	15	17.0	18.7	18.0	19.7
3.	15	24.0	25.3	25.7	27.3
4.	14	19.3	20.4	20.4	20.4
5.	26	20.8	20.8	21.7	19.7

Kopumā priedes vainagu defoliācija pilsētas mežos ir mazāka par 25 % (izņemot 3. laukumu, kur rādītājs ir mazliet lielāks) un atbilst nedaudz bojāto koku kategorijai. Tātad vērtējot priežu veselību pēc skuju zuduma vainagā un kopējā koku veselības stāvokļa, meža stāvoklis Ogres pilsētā ir labs – lielākā daļa koku ir maz bojāti.

2. Dižkoku inventarizācija Ogrē un Ogresgala pagastā

2.1. Pētījumu laiks un uzdevumi

Dižkoki ir labi vietas (reģiona) dabas apstākļu, sevišķi klimata, raksturotāji, pēc to izmēriem un augšanas ātruma var spriest par augāja produkcijas spējām reģionā; dižkoku daudzums ir cieši saistīts arī ar sociālvēsturiskiem faktoriem. Liela izmēra koki ir arī ļoti nozīmīgi ainavu veidojoši elementi un atspoguļo zemes izmantošanas vēsturi.

Ogres novada dižkoku dažādības un pašreizējā stāvokļa analīzei, ir apkopoti līdz šim pieejamie materiāli par novada dižkokiem. 2007. gada jūlijā un augustā dižkokiem ir noteikti šādi parametri:

- precizēta koka atrašanās vieta – noteiktas tās ģeogrāfiskās koordinātes,
- izmērītas koka dimensijas;
- novērtēta vainaga veselība;

2.2. Mērījumu metode

Dižkoka atrašanās vietas metriskās koordinātes X un Y (LKS-92) noteiktas ar globālās pozicionēšanas instrumentu *eXplorist* 100.

Koka stumbra apkārtmērs mērīts 1.3 m augstumā ar mērlentu. Mērīšanas augstums vienā vai vairākās vietās iezīmēts ar alumīnija naglu (naglas garums 20 mm, galvas diametrs 10 mm). Koka augstums noteikts ar *Suunto* firmas augstummērītāju PM-5/360 PC, ņemot bāzes attālumu no koka ne mazāku par 40 metriem. Koka vainaga projekcijas laukums aprēķināts pēc vidējā vainaga caurmēra, kas iegūts pēc diviem, savstarpēji perpendikulāriem un gar koka stumbru mērītiem, vainaga caurmēra mērījumiem (L_1 , L_2).

2.3. Dižkoku sugu daudzveidība

Ogres novadā inventarizēti 45 dižkoki: 20 vīksnas (*Ulmus laevis* Pall.), 13 ozoli (*Quercus robur* L.), 7 priedes (*Pinus sylvestris* L.), 2 liepas (*Tilia cordata* Mill.), pa vienai kļavai (*Acer platanoides* L.), kadiķim (*Juniperus communis* L.) un Eirojapānas lapeglei (*Larix x eurolepis* Henry). Vairums no apsekotajiem kokiem atbilst dižkoku kategorijai (stumbra apkārtmērs 1.3 m augstumā sasniedz vai pārsniedz ozolam 5 m, vīksnai, liepai un kļavai 4 m, priedei un lapeglei 3 m, kadiķim 0.8 m). Seši koki (4 ozoli un 2 vīksnas) vēl gluži nav sasnieguši dižkoku dimensijas, bet tie ir ainaviski pievilcīgi un tuvākajos gados, jādomā, atbildīs dižkoku kategorijai.

2.4. Dižkoku dimensijas

Dižkoku dimensijas raksturotas ar trīs parametriem: stumbra apkārtmēru, koka augstumu un vainagu projekciju (2.1. tabula).

Lielākās dimensijas raksturīgas *vīksnām*. Trīs vīksnām stumbra apkārtmērs pārsniedz 6 metrus. Resnākā vīksna novadā ir Zāģeru vīksna – 6.65 m, tikai nedaudz tievāka (6.63 m) ir nokaltusi Sloku vīksna. Resnāka par 6 m ir arī viena no daudzajām Vecogres zemes īpašumā esošajam vīksnām – 6.22 m. Kā atzīmē G. Eniņš, Ogresgala pagastā kādreiz ir augusi arī otra resnākā Latvijas vīksna – 7.3 m, kura pirms vairāk nekā 10 gadiem ir nolūzusi. Parastākais dižvīksnu stumbra apkārtmērs ir 4.0-4.5 m (7 koki). Vīksnas sasniedz arī vislielāko augstumu: septiņām vīksnām augstums pārsniedz 30 m (trīs koku augstums ir pat 34 m).

2.1. tabula. Ogres pilsētas un Ogresgala pagasta dižkoku dimensijas (2007. gada dati)

Nr.	Suga, koka nosaukums	Metriskās koordinātes		Stumbra apkārtmērs		Koka augstums, m	Vainagu projekcija, m				Vainaga laukums, m ²
		X	Y	m	Mērīšanas augstums, m		L ₁	L ₂	L ₂ /L ₁	Vidējais	
	Ozoli										
1	Pauguru	541968	6297355	4.67	1.3	20.8	19.9	19.3	0.97	19.6	302
2	Truču	542503	6297273	6.12	1.3	27.2	26.4	18.2	0.69	22.3	390
3	Truču	542615	6297222	4.92	1.3	24.5	15.2	13.1	0.86	14.15	157
4	Lapsiņu	543564	6295984	5.3	1.3	26	14.1	12.2	0.87	13.15	136
5	Brīviņu	545659	6295905	4.57	0.9	19.2	23.4	19.1	0.82	21.25	354
6	Vīteru	545884	6295815	5.59	1.3	19.6	22.7	18.1	0.8	20.4	327
7	Ormaņu	546468	6295964	5.13	1.3	26.8	30.2	22.1	0.73	26.15	537
8	Jauntulku	548957	6295989	4.84	1.3	29.2	19.2	16.2	0.84	17.7	246
9	Jauntulku	548927	6296017	5.54	1.3	33.2	24.4	19.7	0.81	22.05	382
10	Jauntulku	549059	6296541	6.01	1.3	22.8	24.8	24.1	0.97	24.45	469
11	Liepu	545699	6297389	5.37	1.3	18.8	16.4	13.9	0.85	15.15	180
12	Lakrangu	546263	6297596	5.22	1.3	29.2	24.3	23.1	0.95	23.7	441
13	Krauzu	546331	6297687	5.67	1.3	26	11.8	9.5	0.81	10.65	89
	Vīksnas										
14	Rankas	549570	6300281	4.18	1.5	34	18.5	14.2	0.77	16.35	210
15	Teiku	545611	6295321	4.09	1.3	22.2	16.25	15.99	0.98	16.12	204
16	Teiku	545630	6295287	4.89	1.3	29.6	22.8	15.1	0.66	18.95	282
17	Vecogres	545652	6295278	4.54	1.3	25.1	15.9	15.2	0.96	15.55	190
18	Vecogres (Triumfa arka)	545654	6295279	4.35	1.3	19.2	18.1	12.2	0.67	15.15	180
19	Vecogres	545705	6295248	4.3	1.3	30.4	19.4	16.8	0.87	18.1	257
20	Vecogres	545688	6295249	6.22	1.3	24.1	17.7	16.2	0.92	16.95	226
21	Vecogres	545730	6295234	5.05	1.3	32.4	17.9	11.1	0.62	14.5	165
22	Vecogres	545741	6295191	4.17	1.3	24.8	18.9	11.9	0.63	15.4	186
23	Sloku	545819	6295222	4.2	1.3	24	15.8	14.4	0.91	15.1	179
24	Sloku (nokaltusi)	545804	6295342	6.63	1.3	34					
25	Sloku	545760	6295323	4.86	1.3	34	23.1	18.3	0.79	20.7	336
26	Sloku	545751	6295311	4.11	1.3	30.8	26.2	17.8	0.68	22	380

27	Zāģeru	541347	6297862	6.65	1.3	31.2	25.2	23.8	0.94	24.5	471
28	Spārīšu	542973	6296585	4.29	1.3	18.3	23.9	18.2	0.76	21.05	348
29	Krasta	545381	6295496	5.52	1.3	21	29.4	27.9	0.95	28.65	644
30	Augšbrīņu	541039	6296892	4.89	1.3	28.5	23.9	21.8	0.91	22.85	410
31	Augšbrīņu	541006	6296899	3.95	1.3	28	19.8	19.6	0.99	19.7	305
32	Vecogres	545628	6294909	4.55	1.3	25.4	15.6	11.8	0.76	13.7	129
33	Vecogres	545643	6294948	3.9	1.3	25.2	17.8	15.4	0.87	16.6	211
	Liepas										
34	Silkalnu	541359	6297396	4.4	1.3	23	18.2	14.1	0.77	16.15	205
35	Vecdupānu	543000	6295918	5.13	1.3	29.3	20.3	13.7	0.67	17	227
	Kļava										
36	Sloku	545814	6295243	4.12	1.3	28.2	14.4	12.3	0.85	13.35	140
	Priedes										
37	Silkalnu	541362	6297391	3.15	1	27.2	18.2	8.3	0.46	13.25	138
38	Smiltieku	545095	6295170	3.48	1.3	22.4	15.2	11.7	0.77	13.45	142
39	Lāčumusku	545185	6294979	3.77	1.3	20.7	12.6	6.8	0.54	9.7	74
40	Neimaņu	541976	6293588	3.27	1.3	14.6	13	12.9	0.99	12.95	132
41	Paēnu	541988	6293574	3.39	0.4	15	13.5	13.1	0.97	13.3	139
42	Ziedoņu	547262	6297939	3.42	1.3	21.5	15.4	15	0.97	15.2	181
43	Ogresgala kapsētas	546381	6295354	3.78	1.3	24	16.3	14.6	0.9	15.45	187
	Paeglis										
44	Rūķeru (Neteiču)	541581	6295162	1.48	1.3	9.4	4	2.7	0.68	3.35	9
	Lapegle										
45	Norupes	537978	6297221	3.24	1.3	35.7	19.4	12.1	0.62	15.75	195

Vīksnām raksturīgi arī kuplākie vainagi. Krasta vīksnas vainaga projekcijas laukums ir 644 m² (29.4 x 27.9 m).

Starp *dižozoliem* tikai Truču un Jauntulku ozoli ir resnāki par 6 m, bet visvairāk – ir ozolu, kuru apkārtmērs tikko pārsniedz dižkokiem noteiktos parametrus (5.0-5.5 m intervālā ir 6 ozoli.) Augstākais dižozols aug terases nogāzē pie Jauntulku mājām (33.2 m), bet kuplākais vainags ir Ormaņu ozolam – 537 m² (30.2 x 22.1 m).

Resnākā *priede* aug Ogresgala kapsētā – 3.78 m, šai dižpriedei ir kupls vainags – 187 m² (16.3 x 14.6 m). Gandrīz tikpat resna ir jau agrāk zināmā Smiltieku pirts priede, kas tagad pārdēvēta par Lāčumusku priedi – 3.77 m, bet šim kokam ir nolauzti vairāki lieli sānzari, pašlaik zaļo vairs tikai viens pamatzars.

No pārējām koku sugām jāatzīmē Rūķeru (Neteiču) paeglis (stumbra apkārtmērs 1.48 m), kā arī Eiropas un Japānas lapegles hibrīds Ogrē (stumbra apkārtmērs 3.24 m un augstums 35.7 m).

2.5. Vainagu stāvoklis

Koka veselības stāvokļa visinformatīvākā pazīme ir defoliācijas pakāpe (skat. 1.6. nod.). Starp 45 novada dižkokiem ap 75 % ir nebojāti vai viegli bojāti koki (2. 2., 2.3. tab.), 15 % ir stipri, ļoti stipri bojāti vai nokaltuši koki.

2. 2. tabula. Novada dižkoku vainagu veselības stāvoklis

Nr.	Suga, koka nosaukums	Vainagu stāvokļa parametri				
		Vainaga attiecība	Blīvums	Sausie zari	Caurredzamība	Defoliācija
	Ozoli					
1	Pauguru	95	70	10	5	15
2	Truču	85	75	10	5	20
3	Truču	50	20	25	15	65
4	Lapsiņu	45	20	15	10	75
5	Brīviņu	85	60	15	15	25
6	Vīteru	95	80	15	5	20
7	Ormaņu	85	70	15	10	20
8	Jauntulku	75	70	5	5	20
9	Jauntulku	80	70	15	5	25
10	Jauntulku	95	80	5	5	10
11	Liepu	95	60	15	5	30
12	Lakrangu	95	85	5	5	10
13	Krauzu	25	15	30	5	80
	Viksnas					
14	Rankas	50	55	10	5	15
15	Teiku	95	55	15	5	15
16	Teiku	75	70	10	10	10
17	Vecogres	25	55	25	15	25
18	Vecogres	80	35	15	15	50
19	Vecogres	100	85	5	5	5
20	Vecogres	100	75	5	5	5
21	Vecogres	50	35	30	20	65
22	Vecogres	60	50	15	15	30
23	Sloku	95	90	5	10	10
24	Sloku (nokaltusī)					100
25	Sloku	95	65	15	10	25
26	Sloku	95	75	10	5	15
27	Žāģeru	95	50	10	15	20
28	Spārīšu	100	60	5	10	20
29	Krasta	90	40	25	20	30
30	Augšbrīņķu	95	75	10	5	10
31	Augšbrīņķu	95	65	15	5	15
32	Vecogres	70	55	20	15	40
33	Vecogres	90	65	10	10	20
	Liepas					
34	Silkalnu	95	75	5	5	15
35	Vecdupānu	95	75	10	5	10
	Kļava					
36	Sloku	85	75	5	5	15
	Priedes					
37	Silkalnu	65	60	15	5	15
38	Smiltnieku	95	55	15	5	20
39	Lāčumusku	40	25	20	20	65
40	Neimaņu	90	80	5	5	10
41	Paēnu	90	80	5	5	10
42	Ziedoņu	95	55	5	10	30
43	Ogresgala kapsētas	65	55	30	10	25

	Paeglis					
44	Rūķeru (Neteīču)	90	95	5	5	5
	Lapegle					
45	Norupes	45	55	5	15	20

Ozoliem stipri bojāts ir dižkoku izmēru vēl īsti nerasniegušais Truču ozols, kā arī Lapsiņu un Krauzu ozols. Šiem ozoliem ir stipri izretināts vainags (vainaga blīvums 15-20%), jo ir nokaltuši vairums lielo, pirmās pakāpes skeletzaru. Tomēr iespējams, ka šie koki vēl augs ilgus gadus, jo to lielajiem dzīvajiem zariem lapojums ir pietiekami blīvs (caurredzamība 5-15%).

2.3. tabula. Dižkoku sadalījums (%) defoliācijas klasēs

Defoliācijas klase	Visas sugas	Suga						
		Ozols	Vīksna	Liepa	Kļava	Priede	Paeglis	Lapegle
0-10%	24	15	25	50	0	29	100	0
11-25%	52	54	45	50	100	43	0	100
26-40%	9	8	15	0	0	14	0	0
41-60%	2	0	5	0	0	0	0	0
61-99%	11	23	5	0	0	14	0	0
100%	2	0	5	0	0	0	0	0

Arī vīksnām vairāki koki ir stipri bojāti, viens no tiem 2007. gadā ir pilnīgi nokaltis. Nokaltusi ir Sloku īpašumā augošā vīksna ar apkārtmēru 6.63 cm, šīs vīksnas stumbrs ir tikai dažus centimetrus tievāks nekā vairāk zināmajai Zāģeru vīksnai. Koka galotnē ir apdzīvota stārķu ligzda. Aptuveni 15 m attālumā no šī koka ir augusi līdz šim novadā zināmā resnākā (apkārtmērs 7.30 m) vīksna, kura gājusi bojā vētrā 1992. gadā. Slikts veselības stāvoklis ir divām Vecogres zemes īpašumā augošām vīksnām. Viena no tām, saukta arī par Triumfa arku savdabīgā stumbra bojājuma dēļ, atrodas pie Vecogres mājām ceļmalā (defoliācija 50 %), bet otra – Ogres vecupes terases nogāzē un ir izaugusi krūmājā (defoliācija 65 %).

Pārējo sugu dižkoki ir vitāli, nekādas būtiskas bojājumu pazīmes šiem kokiem netika konstatētas. Vienīgi Lāčumusku priedei nesen ir nolauzti vainaga pamatzari, pašlaik zaļo tikai viens no tiem, vainaga blīvums šim kokam ir tikai 25 %, bet defoliācija – 65 %.

2.6. Dižkoku novietojums un biotopu struktūra

Dižkoki Ogresgala pagastā un Ogrē nav izvietoti vienmērīgi visā tā teritorijā, bet gan koncentrēti dažās vietās (Ogresgals, Kārļi, Jauntulki). Vairums dižkoku (62 % no visiem) aug gar Ogres upi, Ogres vecupēm vai arī pie Ogres pietekām (Ranka, Truču strauts). Paliene un stāvie upju krasti ir maz piemēroti intensīvai zemes apsaimniekošanai, tāpēc antropogēnie traucējumi te ir mazāki un kokiem upju krastos ir labvēlīgāki augšanas apstākļi. Bez tam upes palienē un terašu nogāzēs ir barības vielām bagātas augtenes (kaļķains un putekļains substrāts), kas sekmē koku augšanu. Šādā novietojumā sastopami vairāku sugu (vīksna, ozols, liepa, priede) dižkoki.

Viena no raksturīgākajām koku sugām Ogres krastos vīksnas, vietām tās veido pat vairākus hektārus lielas audzes. Lielāka vīksnu sastopamība ir posmos, kur upe stiprāk meandrē, tās palienes ir plašākas (ar vecvaļņiem un starpvaļņu ieplakām) un

tajās ir vecupes (Ogresgals, Vērene, Kalnrētas u.c.). Šādos novietojumos ir mainīgi augtenes mitruma apstākļi un putekļiem un duļķēm bagātas aluviālas upju sanes. Vīksna visā tās plašajā Eirosibīrijas areālā (un arī Latvijā) bieži sastopama tieši upju ielejās un ir palieņu mežu augu sabiedrību rakstursuga. Raksturīgi dižkoku novietojumi ir arī mājvietas un tīrumi.

Katram dižkokam vērtēta zemes virsas forma, kurā tas atrodas (līdzena virsa, paugura vai terases nogāze, krote, paugura virsa u.c.), kā arī zemes apsaimniekošanas veids (pagalms, tīrums, zālājs, krūmājs, mežs u.c.), dati apkopoti 2.4. tabulā.

Apsēkotajā teritorijā dižkoki sastopami galvenokārt uz līdzenas virsas (38 %) un Ogres upes terases nogāzes krotē (42 % no kopējā dižkoku skaita). Ogres upes un vecupju terašu krote kā augšanas vieta sevišķi raksturīga vīksnām, vairāk nekā puse (60 % no kopskaita) vīksnu sastopamas šādā novietojumā. Arī vairākas dižpriedes sastopamas šādos novietojumos. Līdzenos novietojumos vairāk izplatīti ozoli (62 % no kopskaita), daži no tiem aug līdzenā Ogres palienē. 18 % dižkoku aug terasu (ozols, vīksna) un pauguru (priede) nogāzē, bet vienīgā lapegle Ogres pilsētā – uz neliela paugura.

Dižkoki sastopami ar dažādu intensitāti apsaimniekotās vietās. Puse no visiem dižkokiem (49 % no kopskaita) aug zālajos (kultivētie zālāji, zālieni, pļavas). Otrs, plašāk izplatītais zemes lietojumveids dižkoku apkārtnē ir krūmājs (42 %). Tātad Ogres novadā zālāji un krūmāji ir izplatītākie zemes apsaimniekošanas veidi dižkoku apkārtnē. Pa vienam indivīdam aug regulāri apsaimniekotā tīrumā, pagalmā, kapsētā un mežā.

2.4. tabula Dižkoku augšanas apstākļi un valdošie procesi dižkoku augtenē

Nr.	Suga/koka nosaukums	Reljefa forma	Zemes lietojumveids/ Zemes segums	Dabiskā/ antropogēnā sukcesija
Ozoli				
	Pauguru	Līdens	zālājs	pārkrūmošanās
	Truču	Terases nogāze	zālājs	pārkrūmošanās
	Truču	Līdens (palīene)	krūmājs	meža pionierstadija
	Lapsiņu	Līdens (palīene)	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
	Brīviņu	Līdens	zālājs	pārkrūmošanās
	Vīteru	Līdens	zālājs	graminifikācija
	Ormaņu	Terases nogāze	krūmājs	meža pionierstadija
	Jauntulku	Krote	krūmājs	pārkrūmošanās
	Jauntulku	Terases nogāze	zālājs	pārkrūmošanās
0	Jauntulku	Līdens	tīrums	pārkrūmošanās
1	Liepu	Līdens	zālājs	pārkrūmošanās
2	Lakrangu	Līdens (palīene)	krūmājs	pārkrūmošanās
3	Krauzu	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
Vīksnas				

4	Rankas	Krote	mežs	meža stabilizācijas stadija
5	Teiku	Līdzens	pagalms	ruderalizācija
6	Teiku	Krote	zālājs	pārkrūmošanās
7	Vecogres	Krote	zālājs	pārkrūmošanās
8	Vecogres (Triumfa arka)	Krote	zālājs	pārkrūmošanās
9	Vecogres	Krote	zālājs	graminifikācija
0	Vecogres	Terases nogāze	zālājs	graminifikācija
1	Vecogres	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
2	Vecogres	Terases nogāze	krūmājs	meža pionierstadija
3	Sloku	Līdzens	zālājs	graminifikācija
4	Sloku	Līdzens	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
5	Sloku	Līdzens	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
6	Sloku	Līdzens	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
7	Zāģeru	Terases nogāze	zālājs	pārkrūmošanās
8	Spārīšu	Krote	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
9	Krasta	Krote	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
0	Augšbrīņu	Krote	krūmājs	pārkrūmošanās
1	Augšbrīņu	Krote	krūmājs	pārkrūmošanās
2	Vecogres	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
3	Vecogres	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
Liepas				
4	Silkalnu	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
5	Vecdupānu	Krote	krūmājs	meža pionierstadija
Kļava				
6	Sloku	Līdzens	zālājs	graminifikācija/ruderalizācija
Priedes				
7	Silkalnu	krote	krūmājs	pārkrūmošanās
8	Smiltnieku	krote	krūmājs	pārkrūmošanās
9	Lāčumusku	krote	krūmājs	meža pionierstadija
0	Neimaņu	nogāze	krūmājs	pārkrūmošanās

1	Paēnu	nogāze	krūmājs	pārkrūmošanās
2	Ziedoņu	līdzens	zālājs	pārkrūmošanās
3	Ogresgala kapsētas	līdzens	kapsēta	ruderalizācija
Paeglis				
4	Rūķeru (Neteiču)	līdzens	zālājs	graminifikācija
Lapege				
5	Norupes	paugurs	krūmājs	pārkrūmošanās

2.7. Dižkoku augtenes transformācija

Augāja struktūra koka vainaga projekcijas laukumā atspoguļo augāja sukcesiju un vides izmaiņas procesus dižkoka augtenē. Dižkoku ietekmes zonā definētas 5 augāja transformācijas stadijas, kas ir līdzīgas meža augāja sinatropizācijas stadijām.

Nereti zem dižkoka vainaga izmet dažādus atkritumus. Šādās vietās notiek nezāļu un nitrofilo sugu ieviešanās – biotopa **ruderalizācija**. Ja dižkoka augteni katru gadu vienu vai vairākas reizes regulāri nopļauj (Vecogres, Sloku, Vīteru, Teiku zemes īpašumi), tad zem vainaga veidojas noturīgs graudzāļu (ar pļavu platlapu sugu piejaukumu) zelmenis – pastāv biotopa **graminifikācija**.

Pārtraucot pļaušanu, sākas biotopa aizaugšana ar krūmiem un jauniem kokiem, sākumā (1-6 gadi) tā ir **pārkrūmošanās**, vēlāk (10-15 gadi), kad atsevišķi vietējo koku sugu (kļava, liepa, goba) indivīdi jau iesniedzas dižkoka vainagā un konkurē ar to, veidojas **meža pionierstadija**. Dižkoki var augt un saglabāties arī mežaudzē. Piemēram Rankas dižvīksna aug platlapju (oši, gobas, vīksnas, liepas, kļavas) dabiskā meža biotopā, konkurence kokaudzē ir noturīga un kopumā mežaudze pašlaik atrodas **meža stabilizācijas stadijā**.

Pētītajā teritorijā vairumam dižkoku tuvākā apkārtnē (vainaga projekcijas laukums) netiek pietiekami kopta. Augtene ir sākusi pārkrūmoties (43 % dižkoku), daļai dižkoku vainagos ir jau izeauguši citi koki (24 %). Pārkrūmošanās raksturīga zem ozoliem, liepām, priedēm (8. tab.).

Lielā mērā substrāta gramifikācija un ruderalizācija ir savstarpēji saistīti procesi un raksturīga aptuveni trešdaļai dižkoku (31 %). Ruderalizācijas valdošā loma lakstaugu stāvā raksturīga Teiku māju pagalma vīksnai un Ogresgala kapsētas priedei, bet gramifikācija – Vīteru dižozolam.

Dižkoku augtenē nevēlams ir pārkrūmošanās process, kas stipri ierobežo koka augšanas telpu un, iespējams, saīsina to dzīves ilgumu, kā arī pazemina dižkoka ainavisko vērtību. Tāpēc zemes īpašniekiem, kuru īpašumos atrodas dižkoki, ir pienākums novākt apaugumu.

2.8. Kopsavilkums

Inventarizējot Ogres novada dižkokus, apstrādājot un analizējot datus, ir iegūtas ziņas par dižkoku izplatību un to nozīmi novada ainavas daudzveidībā.

1. Ogresgala pagastā un Ogres pilsētā apzināti 45 ievērojama resnuma koki, lielākā daļa no tiem atbilst dižkoku parametriem. Dižkoku kopā iekļauti arī daži dižkoku dimensijām neatbilstoši, bet ainaviski izteiksmīgi un vitāli koki, kuri ir potenciālie dižkoki un jau drīzumā sasniegs dižkoku izmērus. 30 gados (kopš 1977. gada) šajā teritorijā ir gājuši bojā 5 dižkoki.

2. Lielākā daļa dižkoku (62 % no kopskaita) aug Ogres upes vai tās pieteku ielejās. Upju ielejās parasti ir ekstenzīva saimnieciskā darbība, kā arī ir auglīgs substrāts (karbonātiskas un puteklainas irdenās nogulas).

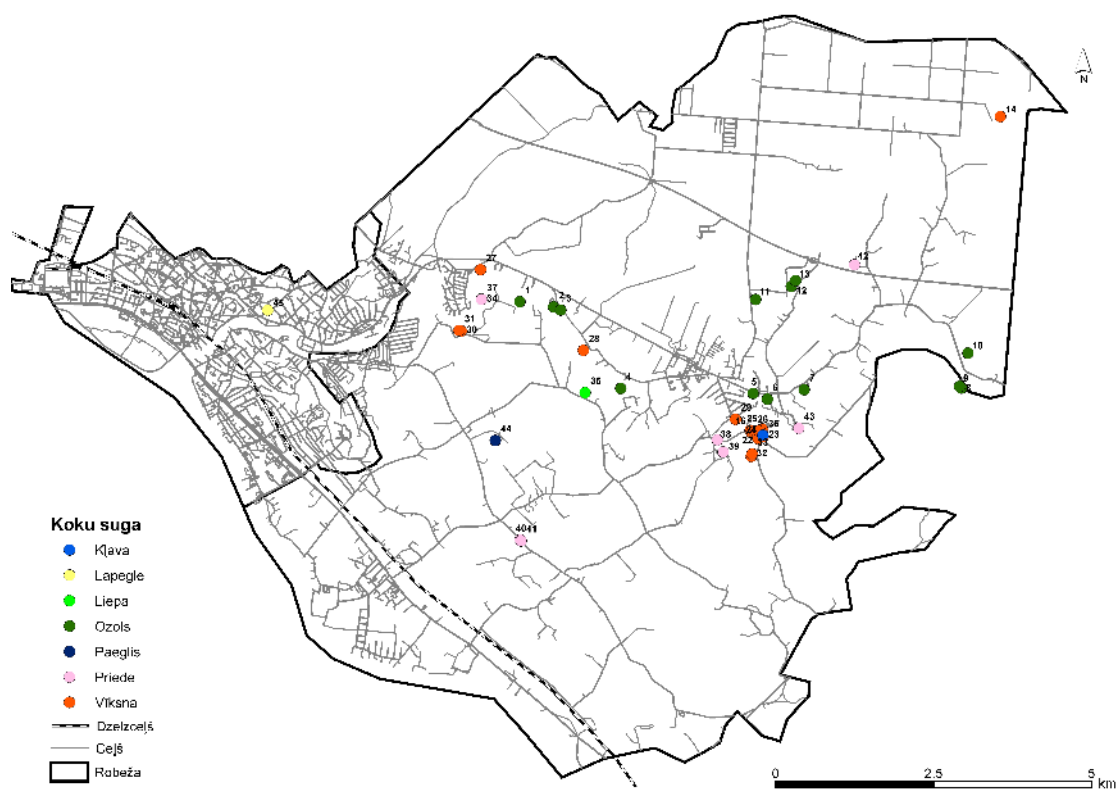
3. Visvairāk teritorijā ir dižvīksnu (upju ielejas ir labvēlīga vide to augšanai), bet otrajā vietā ir ozoli. Šāds savdabīgs dižkoku sadalījums pa sugām ir novada īpatnība, jo parasti valdošie dižkoki kā Latvijā kopumā, tā arī atsevišķos novados ir ozoli.

4. Dižkoki ir vitāli, 75 % dižkoku ir nebojāti vai viegli bojāti koki. Stumbra apkārtmēra pieaugumiem pēdējos gadu desmitos (liepām vidēji 1.97 cm/gadā, priedēm – 1.83 cm/gadā, ozolam 1.63 cm/gadā, vīksnām – 1.52 cm/gadā) ir vidēji cieša negatīva sakarība ar vainaga bojājumiem (vainaga defoliācija).

5. Dižkoku augtene ir neitrāla un bagāta ar augiem aktīvo slāpekli, zem dižkoku vainagiem bieži sastop nitrofilas vaskulāro augu sugas (*Urtica dioica*, *Impatiens parviflora*, *Chelidonium majus*, *Rubus idaeus*, *Aegopodium podagraria*). Tādejādi dižkoki ir substrāta eitrofikācijas kodoli ainavā un nitrofilu sugu (arī nezāļu) izplatīšanās centri.

6. Dižkoku regulāra inventarizācija ir ainavas monitoringa sastāvdaļa, dižkoku uzskaiti ieteicams atkārtot ik pēc 5 gadiem.

Dižkoku inventarizācijas programmu īstenojot ir arī sagatavotas un pie visiem dižkokiem izliktas informatīvas zīmes. Sagatavoti 45 impregnēti 12 x 15 cm un 1.90 m augsti stabi. Pie stabiem ar metāla skrūvēm piestiprinātas plāksnītes ar koka nosaukumu, stumbra apkārtmēru un augstumu, kā arī ar aizsargājamā dabas objekta zīmi *Ozollapa*. Ir sagatavots un iespiests buklets *Ogres novada dižkoki*.

2.1. attēls. Dižkoku izvietojums Ogrē un Ogresgala pagastā.

3. Aizsargājamās un retās augu sugas Ogresgala pagastā un Ogrē.

Apkopojot literatūras datus un pēdējos gados veikto lauku pētījumu materiālus, Ogresgala pagastā un Ogrē konstatētas 20 Latvijas Sarkanās grāmatas sugas, 15 no tām ierakstītas Ministru kabineta Īpaši aizsargājamo vaskulāro augu sugu sarakstā (3.1. tab.).

3.1. tab. Ogresgala pagastā un Ogres pilsētā un konstatētās aizsargājamās vaskulāro augu sugas

Augu sugas nosaukums		Latvijas Sarkanā grāmata, kategorija	MK Īpaši aizsargājamo sugu saraksts
Latviskais	Latīniskais		
Vidējais cīrulītis	<i>Corydalis intermedia</i>	2	+
Dzeltenā dzrgūžkurpīte	<i>Cypripedium calceolus</i>	2	+
Augstais gaiļpiesis	<i>Delphinium elatum</i>	2	+
Ārstniecības cietsēkle	<i>Lithospermum officinale</i>	2	+
Parstā kreimule	<i>Pinguicula vulgaris</i>	2	+
Bezdelīgactiņa	<i>Primula farinose</i>	2	+
Maurloks	<i>Allium schoenoprasum</i>	3	
Laksis	<i>Allium ursinum</i>	3	+
Tatārijas stobulis	<i>Conioselinum tataricum</i>	3	
Melnodzene	<i>Cucubalus baccifer</i>	3	
Jumstiņu gladiola	<i>Gladiolus imbricatus</i>	3	+
Kalnu rūgtdille	<i>Peucedanum oeroselinum</i>	3	
Meža vizbulis	<i>Anemone sylvestris</i>	4	
Baltijas dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza baltica</i>	4	+
Stāvlapu dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	4	+
Plankumainā dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza maculata</i>	4	+
Daudzgadīgā mēnesene	<i>Lunaria rediviva</i>	4	+
Smaržīgā naktsvijole	<i>Platanthera bifolia</i>	4	+
Meža silpurene	<i>Pulsatilla patens</i>	4	+
Pļavas silpurene	<i>Pulsatilla pratensis</i>	4	+

2011. gadā papildus veikta aizsargājamo un reto augu sugu atradņu uzskaitē. No jauna atrasto atradņu skaits apkopots 3.2. tabulā. Šajā tabulā ir dati par visām līdz šim zināmajām augšanas vietām. Lielāko daļu agrāk atrasto augšanas vietu laika trūkuma dēļ nebija iespējams pārbaudīt. Atradņu skaits, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, palielinājies dzegūžpirkstītēm un kalnu rūgtdillei.

3.2. tabula. Atradņu skaita izmaiņas 2005-2011. gadā

Augu sugas nosaukums		Atradņu skaits		
Latviskais	Latīniskais	2005.	2011.	Izmaiņas
Vidējais cīrulītis	<i>Corydalis intermedia</i>	1	1	-
Dzeltenā dzrgūžkurpīte	<i>Cypripedium calceolus</i>	1	1	-
Augstais gaiļpiesis	<i>Delphinium elatum</i>	7	7	-

Ārstniecības cietsēkle	<i>Lithospermum officinale</i>	1	1	-
Parstā kreimule	<i>Pinguicula vulgaris</i>	1	1	-
Bezdelīgactiņa	<i>Primula farinose</i>	4	4	-
Maurloks	<i>Allium schoenoprasum</i>	1	1	-
Laksis	<i>Allium ursinum</i>	4	4	-
Tatārijas stobulis	<i>Conioselinum tataricum</i>	1	1	-
Melnodzene	<i>Cucubalus baccifer</i>	1	1	-
Jumstiņu gladiola	<i>Gladiolus imbricatus</i>	3	3	-
Kalnu rūgtdille	<i>Peucedanum oeroselinum</i>	3	8	+5
Meža vizbulis	<i>Anemone sylvestris</i>	2	2	-
Baltijas dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza baltica</i>	6	11	+5
Stāvlapu dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	3	4	+1
Plankumainā dzegūžpirkstīte	<i>Dactylorhiza maculata</i>	0	7	+7
Daudzgadīgā mēnesene	<i>Lunaria rediviva</i>	5	5	-
Smaržīgā naktsvijole	<i>Platanthera bifolia</i>	0	1	+1
Meža silpurene	<i>Pulsatilla patens</i>	2	2	-
Pļavas silpurene	<i>Pulsatilla pratensis</i>	1	2	+1

Visām aizsargājamajām un retajām sugām ir sastādītas sugu izplatības kartes 500 x 500 m tīklojumā (3.1-3.20. att.)

3.1. att. Reto un aizsargājamo sugu izplatība Ogrē un Ogresgala pagastā

4. Bioloģiski vērtīgi biotopi Ogresgala pagastā un Ogrē

4.1. Biotopu inventarizācija

Veicot biotopu inventarizāciju 2005. gadā Ogres novadā (Ogresgala pagasts un Ogres pilsēta), bez dabiskiem meža biotopiem un meža mikroliegumiem, tika konstatēti 19 *Potenciāli aizsargājami, bioloģiski daudzveidīgi un nozīmīgi biotopi*, kuri līdz šim netiek īpaši aizsargāti (Laiviņš u.c. 2005).

Latvijas bioloģiski vērtīgo zālāju datu bāzē ir iekļauti 5 sugām daudzveidīgi zālāji: divi konstatēti Ogresgala pagastā, bet trīs – Ogres pilsētā. Apsekojot šos biotopus 2011. gada jūnijā, ir konstatēts to pašreizējais stāvoklis un aizsardzības vērtība.

Turpmāk aprakstīti bioloģiski vērtīgie biotopi Ogresgala pagastā un Ogres pilsētā. Katram biotopam dots kārtas numurs, pašlaik bioloģiski vērtīgie biotopi atzīmēti kartē, to numurs kartē sakrīt ar kārtas numuru tekstā.

4.2. Bioloģiski nozīmīgi Ogresgala pagasta biotopi

Ogres upes posms no Kalnrēžām līdz Jauntulkēm (1).

Biotopu 2001. gadā ir aprakstījis M. Kalniņš. Upe šajā posmā ir maz līkumota, ar mainīgu dziļumu, straumes ātrumu un lielu kritumu. Vietām ir izveidojušās plašas palienes, meldru audzes, sēres un saliņas. Konstatēta aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga upes micīšgliemēzis *Ancylus fluviatilis*.

ES nozīmes īpaši aizsargājams biotops (3260¹) *Upju straujteses un dabiski upju posmi*. Biotopa indikatori: straujteses posmi, Alpu glīvenes, avotsūnas, Hildebrandijas audzes upē.

Apskates slēdziens: upes posms ir bioloģiski vērtīgs biotops, **ir saudzējams**.

Ogres upes posms no Kalvēm līdz Rankas ietekai (2).

2001. gadā biotopu aprakstījis M. Kalniņš. Upe šajā vietā ar vairākiem asiem līkumiem, ar mainīgu dziļumu un lielu relatīvo kritumu. Posmā vairākas salas, meldru audzes un sēres. Konstatēta aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga – upes micīšgliemēzis *Ancylus fluviatilis*.

ES nozīmes īpaši aizsargājams biotops (3260) *Upju straujteses un dabiski upju posmi*. Indikatori: straujteses posmi, akmeņu sakopojumi upē, Alpu glīvenes, avotsūnas un Hildebrandijas audzes upē.

Apskates slēdziens: upes posms ir bioloģiski vērtīgs biotops, **ir saudzējams**.

Ogres posms no Imantām līdz Lejasbrīņiem (3).

2001. gadā biotopu aprakstījis M. Kalniņš. Upe ar vairākiem asiem līkumiem, mainīgu dziļumu un lielu relatīvo kritumu. Posmā vairākas salas, meldru audzes un sēres. Ir vairākas labā krasta pietekas – strauti un urgas. Konstatēta aizsargājamā bezmugurkaulnieku suga upes micīšgliemēzis *Ancylus fluviatilis*.

ES nozīmes biotops 3260 *Upju straujteses un dabiski upju posmi*. Indikatori: straujteses posmi, akmeņu sakopojumi upē, Alpu glīvenes, avotsūnas un Hildebrandijas audzes upē. Upes posma biotopa struktūra ļoti laba.

Apskates slēdziens: upes posms kā bioloģiski vērtīgs biotops, **ir saudzējams**.

¹ ES īpaši aizsargājamo biotopu kods

Meliorācijas grāvis starp Tīsām un Daugavsvēdrām (4).

Biotopu 2003. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Meliorācijas grāvja avotainās nogāzes ar raibās kosas *Equisetum variegatum* Baltijas *Dactylorhiza baltica* un stāvlapu dzegužpirkstītes *D. incarnata* eksemplāriem.

Latvijas biotopu klasifikatora (*turpmāk tekstā – LBK*) biotopu numurs E.3.3.

Apskates slēdziens: meliorācijas grāvis ir aizaudzis ar niedrām un kārkliem, reto sugu augtenes nav saglabājušās, tāpēc **biotops zaudējis bioloģisko vērtību, nav saudzējams.**

Katlabedres (5).

Biotopu 2003. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Neliela paugura dienvidu nogāze. Uzskaitīti aptuveni 10 ziedoši pļavas silpuresnes *Pulsatilla pratensis* eksemplāri.

LBK – E.1.4.

Apskates slēdziens: sausā nogāze netiek pļauta, tā aizaug ar rudērālām sugām un turpmāk **nav saudzējama.**

Dabiski zālāji gar dzelzceļu no Ķīlupes līdz Ciemupei (6).

Biotopu 2004. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Daudzveidīgs zālāju biotopu komplekss, tā saglabāšanai nepieciešama regulāra pļaušana vai ganīšana.

ES nozīmes īpaši aizsargājams biotops (6410). *Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs.* Indikatori: zilganā molīnija *Molinia caerulea*, lielziedu vīgrieze *Filipendula vulgaris*.

ES nozīmes biotops (6270*²) *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas.* Indikatori: augsts piesātinājums ar sugām, orhidejas – Baltijas dzegužpirkstīte, purva dzeguzene *Epipactis palustris*.

Apskates slēdziens: teritorijā daudzveidīga izmantošana: ierīkotas liellopu ganības, vietām zālājus pļauj, nelielā teritorijā (ganībās) vērojama aizaugšana ar krūmiem. Novērotas indikatorsugas lielziedu vīgrieze, plankumainā dzegužpirkstīte *Dactylorhiza maculata*, agrāk šajā zālājā ir atrasta bezdelīgactiņa *Primula farinosa*, tāpēc biotopu komplekss ir **bioloģiski vērtīgs zālājs.**

Dabiski zālāji un mežmalas pie Imantām (7).

Biotops iekļauts bioloģiski vērtīgo zālāju sarakstā.

Biotopu 2004. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Sugām bagāts zālājs.

ES nozīmes biotops 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas.* Indikatori: augsts piesātinājums ar sugām, orhidejas – Baltijas dzegužpirkstīte, plankumainā dzegužpirkstīte.

Apskates slēdziens: Zālāju pļauj, augu sabiedrība **pietiekami labi saglabājusies**, bet turpat līdzās pašlaik notiek strauja blīvās skābenes *Rumex confertus* invāzija, daži blīvās skābenes ceri konstatēti arī saudzējamajā biotopā, ruderalizācijas process jau tuvākajos gados var apdraudēt zālāja sugu kompozīciju un pazemināt tā bioloģisko vērtību.

Zālāji pie Žubūtēm (8).

Biotopu 2004. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Pēc platības neliels, bet sugām bagāts zālājs (pāri par 70 sugu).

² Ar * apzīmēti ES prioritāri aizsargājami biotopi

ES nozīmes īpaši aizsargājams biotops (6410). *Mitri zālāji periodiski izzūstošās augsnēs*. Indikatori: Baltijas un stāvlapu dzegužpirkstīte, purva dzeguzene, Hartmana grīslis *Carex hartmanii* u.c. retas sugas.

Apskates slēdziens: Zālāju pļauj *Žubīšu* īpašnieks, tāpēc tas **ļoti labi saglabājies**, 2011. gadā bagātīgi zied purva dzeguzene.

Biotopu komplekss no Daugavas līdz Šķērsrogam (9).

Biotopu 2004. gadā aprakstījusi S. Rūsiņa. Dažāda mitruma augteņu un biotopu komplekss. Kompleksā eitrofas augsto lakstaugu audzes – ES nozīmes biotops (6430) *Eitrofas augsto lakstaugu audzes; salikta ūdensaugu josla upēs* (LBK – D.8.); *sirpjveida lucernas un pūkainās pļavauzītes pļavas* (LBK – E.1.4.2.); *meža meldra pļavas* (LBK – E.3.2.4); *mežmalu pļavas* (LBK – E.1.6.1.).

Apskates slēdziens: Teritorija plaša, tāpēc zālāji daudzviet stipri ietekmēti un pārveidoti, vietā stipras ruderalizācijas pazīmes. Biotopu komplekss **nav iekļaujams potenciāli saudzējamu objektu sarakstā**.

Palienes meži pie Jaunstrautiņiem un Vecogrēm (10).

2001. gadā biotopu aprakstījis I. Kabucis. Kokaudzē valdošas sugas ir gobas un kļavas. Retas sugas daudzgadīgā mēnesenis (*Lunaria rediviva*) un augstais gaiļpiesis (*Delphinium elatum*).

ES nozīmes biotopa 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm* fragments. Indikatori: gobu un vīksnu audzes, retas sugas.

Apskates slēdziens: retās sugas apskates laikā netika atrastas, mežaudze labi saglabājusies, **iekļaujams potenciāli saudzējamu biotopu sarakstā**.

Palienes meži pie Mazpečiem (11).

2001. gadā aprakstījusi V. Baroniņa. Gobu un vīksnu mežs, vitāla daudzgadīgās mēnesenes (*Lunaria rediviva*) augtene.

ES nozīmes biotops (91F0) – *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm*. Indikatori: gobu un vīksnu audzes, retas lakstaugu sugas. 2007. gadā ierīkots parauglaukums platlapju audžu stāvokļa novērojumiem.

Apskates slēdziens: audze saglabājusies labā stāvoklī, **iekļaujams potenciāli saudzējamu biotopu kopā**.

Tulku pilskalns un zālāji pie Lieltulkiem (12).

Aprakstīts 2004. gadā (S. Rūsiņa. M. Laiviņš). Biotopu komplekss, kuru veido telpiski savstarpēji saistīti pļavu un mežu biotopi. Retas sugas: jumstiņu gladiola (*Gladiolus imbricatus*), lielziedu vīgrieze (*Filipendula vulgaris*) u.c. sugas. Tulku pilskalns – nogāžu mežu fragmenti.

ES nozīmes biotops (6410). *Mitri zālāji periodiski izzūstošās augsnēs*. Indikatori: Baltijas dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza baltica*), Hartmana grīslis (*Carex hartmanii*) u.c. retas sugas.

Apskates slēdziens: pietiekami **labā stāvoklī** ir saglabājies **zālājs**, kas **iekļaujams potenciāli saudzējamu biotopu kopā**, bet Tulku pilskalnā (upes erozijas dēļ ir saglabājusies tikai neliela pilskalna daļa) ir notikušas izlases cirtes, audze ir pārkrūmojusies, lakstaugu stāvā ieviesušās nemeža sugas, tāpēc pilskalna audžu bioloģiskā un ekoloģiskā vērtība ir ievērojami samazinājusies, pašlaik **pilskalna audzēm nav saudzējamās vērtības**.

Palienes meži leļpus Vectentēnu mājām (13).

Mežaudzi 2004. gadā ir aprakstījis M. Laiviņš. Gobu, vīksnu un baltalkšņu mežu komplekss un palienes augstzāļu audzes.

ES nozīmes biotopa 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm* Indikatori: gobu un vīksnu audzes, retas sugas. 2007. gadā ierīkots parauglaukums platlapju audžu stāvokļa novērojumiem.

Apskates slēdziens: audze saglabājusies labā stāvoklī, **iekļaujams potenciāli saudzējamu biotopu kopā.**

Nogāžu meži un palienes avoksnāji pie Bērzkalnu un Jaunogres mājām (14).

Aprakstīts 2004. gadā (M. Laiviņš). Raksturīgi parastās liepas (*Tilia cordata*) un gobas (*Ulmus glabra*) mežu fragmenti.

ES nozīmes biotops 9180* *Nogāžu un gravu meži.*

Apskates slēdziens: nogāžu audzes fragmenti ir saglabājušies, audze iekļaujama **saudzējamu biotopu kopā.**

Palienes meži, augstzāļu sabiedrības un kserofītie zālāji leļpus Lielpeču mājām (15). Ogres upes kreisais krasts.

Biotopu kopa aprakstīta 2004. gadā (S. Rūsiņa, M. Laiviņš). Teritoriāli saistīts biotopu komplekss; virspalu terases gobu, liepu, kļavu mežimālainās augsnēs, terases kores sausie zālāji un palienes nitrofilās augstzāļu sabiedrības. Augstā gaiļpieša (*Delphinium elatum*) un daudzgadīgās mēnesenes (*Lunaria rediviva*) augtenes.

ES nozīmes biotops 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm*. Indikatori: platlapju meži, retas sugas.

ES nozīmes biotops 6430 *Eitrofas augsto lakstaugu audzes*. Avoksnāji upes palienē un miežubrāļa (*Digrapis arundinacea*) saaudzes.

Apskates slēdziens: Teritorija privatizēta, uzceltas vairākas savrupmājas. Pašlaik saglabāties neliels platlapju mežu fragments, tajā konstatēts daudzgadīgas mēnesenes indivīds. **Teritorija nav iekļaujama potenciāli vērtīgo biotopu sarakstā.**

Palienes meži augšpus Lielpečiem (16). Ogres upes kreisais krasts.

Aprakstīts 2004. gadā (M. Laiviņš). Krāšņi gobu, vīksnu, liepu un kļavu meži ar bagātīgu daudzgadīgās mēnesenes (*Lunaria rediviva*) augteni.

ES nozīmes biotops 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm*. Indikatori: platlapju meži, retas sugas.

Apskates slēdziens: mežaudze ar vitālu daudzgadīgās mēnesenes populāciju labi saglabājusies, **vērtīgs saudzējams biotops.**

Nogāžu meži un palienes avoksnāji pie Vecdupēniem (17).

Aprakstīts 2004. gadā, M. Laiviņš. Nogāzei raksturīgi gobu un liepu meži. Nogāzes piekāje un paliene avotaina (*Blysmus compressus*, *Juncus alpīno-articulatus*).

ES nozīmes biotops 9180* *Nogāžu un gravu meži.*

Apskates slēdziens: mežaudze ir labi saglabājusies (ar vairākām dižliepām), tā **atbilst saudzējamā biotopa statusam.**

Rankas upes palienes meži pie Krauzām (18).

Aprakstīts 2004. gadā, M. Laiviņš. Palienes mežaudzē valdošās sugas ir goba, osis, melnalksnis, lakstaugu stāvā dominē lāksis (*Allium ursinum*).

ES nozīmes biotopa 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm* Indikatori: gobu un vīksnu audzes, retas sugas.

Apskates slēdziens: mežaudze ir labi saglabājusies, tā **atbilst saudzējamā biotopa statusam**.

Ozolu audze iepretim Ogresgala kapiem (19).

Aprakstīta 2004. gadā, M. Laiviņš. Lentveida sausa ozolu retaine virspalu terases nogāzē, zemsedzē sausu pļavu un mežmalu augi.

LBK – F.1.8.3.

Apskates slēdziens: ozoli aug rindā tīruma malā, tie neveido **kompaktu audzi**, zemsedzes sugu sastāvu ietekmē saimnieciskā darbība, tāpēc ozolu retaine **nav iekļaujama potenciāli vērtīgo biotopu kopā**.

Zālājs Ogres labajā krastā iepretim Lielpečiem (20).

Iekļauts *Bioloģiski vērtīgo zālāju* sarakstā. Pēc platības neliels biotops šaurā joslā gar upi. Valdošās sugas ziemeļu madara (*Galium boreale*), lielā dzelzene (*Centaurea scabiosa*), šaurlapu skarene (*Poa angustifolia*).

ES nozīmes biotops 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs*. Indikatori: lielziedu vīgrieze (*Filipendula vulgaris*), kailā pļavauzīte (*Helictotrichon pratense*).

Apskates slēdziens: zālāji labi saglabājušies, sastopama retā aizsargājamā suga – ārstniecības cietsēkle (*Lithospermum officinale*), vietām lielākā skaitā ieviešas podagras gārša (*Aegopodium podagraria*) un notiek augtenes bagātināšanās ar slāpekli. **Ļoti nozīmīgs saudzējams biotops**.

4.3. Bioloģiski vērtīgi biotopi Ogres pilsētā.

Norupītes pļavas (21).

Sugām ļoti bagāti zālāji (ap 70 sugu). Valdošās sugas ir suņu smilga (*Agrostis canina*), aslapu grīslis (*Carex echinata*), sāres grīslis (*Carex panicea*), dzeltenais grīslis (*Carex flava*), purva vijolīte (*Viola palustris*). Konstatētas vairākas dabiskiem zālājiem raksturīgas sugas: purva jāņegļīte (*Pedicularis palustris*), Eiropas saulpurene (*Trollius europaeus*), zilganā molīnija (*Molinia caerulea*) u.c. No retajām sugā – jumstiņu gladiola (*Gladiolus imbricatus*) un plankumainā dzegūžpirkstīte (*Dactylorhiza maculata*).

ES nozīmes biotops 6410. *Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs*. Indikatori: retas sugas (*Gladiolus imbricatus*, *Dactylorhiza baltica*, *D. incarnata*, *D. maculata*), kā arī minētās dabiskiem zālājiem raksturīgās sugas. 2005. gadā ierosināts izveidot vietējās nozīmes aizsargājamo teritoriju.

Apskates slēdziens: ir saglabājusies savdabīgā, dabiskiem zālājiem raksturīgā sugu kompozīcija, uzskaitīti 82 ziedoši jumstiņu gladiolas indivīdi (skaitliski ļoti bagātīga populācija). Pļava tiek regulāri pļauta. Norupītes zālāji **ir ļoti vērtīgs saudzējams biotops**.

Ogres salas zālāji un zālāji starp Ogres veco ieteku un Daugavpils šoseju (22).

Iekļauts *Bioloģiski vērtīgo zālāju* sarakstā normāla mitrums un sausās augtenēs. Valdošās sugas ir sirpjveida lucerna (*Medicago falcata*), pūkainā pļavauzīte (*Helictotrichon pubescens*), kamolzāle (*Dactylis glomerata*). Sausākās vietās sastopams smilts retējs (*Potentilla arenaria*) un plakanā skarene (*Poa compressa*). Zālāji tiek neregulāri pļauti, arī noganīti (starp Ogres upes ieteku un Daugavpils

šoseju), vietām vērojama zālāju ruderalizācija, tajos ieviešas parastā vībotne (*Artemisia vulgaris*).

Apskates slēdziens: kopumā zālājos ir saglabāties sausiem zālājiem raksturīgais sugu sastāvs, tie **saglabājami kā bioloģiski vērtīgi saudzējami zālāji**. Ogres salā gar Ogres upes agrāko ieteku konstatētas daudzskaitlīgas (vairāk par 50 indivīdu) plankumainās dzegūzpirkstītes (*Dactylorhiza maculata*) augtenes.

Ogres Zilie kalni (23).

Ogres pilsētas teritorijā ietilpst neliela Ogres Zilo kalnu dabas parka daļa (40 ha). Zilie kalni ir vaļņveida grēda, kurai raksturīgi sausi un gaiši priežu meži ar retām augu sugām zemsedzē.

ES nozīmes biotops 9060 *Skujkoku meži uz osveida reljefa formām*. Indikatori: kserofītu priežu mežu biotops, retas sugas – meža silpurene (*Pulsatilla patens*), kalnu rūgtdille (*Peucedanum oeroselinum*) un asinssārtā gandrene (*Geranium sanguineum*). *Apskates slēdziens*: pilsētas teritorijā esošie osu meži ir vērtīgi Latvijā un ES īpaši aizsargājami biotopi, kas atrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā.

Tātad pavisam Ogresgala pagastā un Ogrē kopš 2000. gada inventarizēti 23 bioloģiski vērtīgi biotopi. No tiem 4 biotopi pašlaik ir degradējušies un vairs neatbilst bioloģiski vērtīgu biotopu kritērijiem Tie ir:

4. Meliorācijas grāvis starp Tīsām un Daugavsvēdrām;
5. Katlabedres;
9. Biotopu komplekss no Daugavas līdz Šķērskrogam;
15. Palienes meži, augstzāļu sabiedrības un kserofītie zālāji lejpus Lielpeču mājām.

Bioloģiski vērtīgi zālāji ir konstatēti Ogres salā un starp veco Ogres ieteku Daugavā un Daugavpils šoseju. Šo zālāju biotopu kopu veido 3 atsevišķi, teritoriāli nesaistīti zālāji:

22. Ogres salas zālāji un zālāji starp Ogres veco ieteku un Daugavpils šoseju.

Ogresgala pagastā un Ogrē ir 7 Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamie biotopi 18 vietās:

ES nozīmes biotops 3260 *Upju straujteces un dabiski upju posmi*.

1. Ogres posms no <i>Kalnrežām</i> līdz <i>Jauntulkciem</i>	Ogresgala pagasts
2. Ogres posms no <i>Kalvēm</i> līdz <i>Rankas</i> ietekai	Ogresgala pagasts
3. Ogres posms no <i>Imantām</i> līdz <i>Lejasbriņķiem</i>	Ogresgala pagasts

ES nozīmes biotops 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs*.

20. Zālājs Ogres labajā krastā iepretim <i>Lielpečiem</i>	Ogresgala pagasts

ES nozīmes biotops 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas*.

6. Dabiski zālāji gar dzelzceļu no <i>Ķīļupes</i> līdz <i>Ciemupei</i>	Ogresgala pagasts
7. Dabiski zālāji un mežmalas pie <i>Imantām</i>	Ogresgala pagasts

ES nozīmes biotops 6410. *Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs*

6. Dabiski zālāji gar dzelzceļu no <i>Ķīļupes</i> līdz <i>Ciemupei</i>	Ogresgala pagasts

8. Zālāji pie <i>Žubītēm</i>	Ogresgala pagasts
12. Zālāji pie <i>Lieltulkiem</i>	Ogresgala pagasts
21. <i>Norupītes</i> pļavas	Ogre

ES nozīmes biotops 91F0 *Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm*

10. Palienes meži pie <i>Jaunstrautiņiem</i> un <i>Vecogrēm</i>	Ogresgala pagasts
11. Palienes meži pie <i>Mazpečiem</i>	Ogresgala pagasts
13. Palienes meži leļpus <i>Vectentēnu</i> mājām	Ogresgala pagasts
16. Palienes meži augšpus <i>Lielpēcēm</i>	Ogresgala pagasts
18. Rankas upes palienes meži pie <i>Krauzām</i>	Ogresgala pagasts

ES nozīmes biotops 9180* *Nogāžu un gravu meži.*

14. Nogāžu meži un palienes avoksnāji pie <i>Bērzkalnu</i> un <i>Jaunogres</i> mājām	Ogresgala pagasts
17. Nogāžu meži un palienes avoksnāji pie <i>Vecdupēniem</i>	Ogresgala pagasts

ES nozīmes biotops 9060 *Skujkoku meži uz osveida reljefa formām*

23. Ogres <i>Zilie kalni</i> (<i>Natura 2000</i> teritorija)	Ogre
---	------

4.1. att. Bioloģiski vērtīgie biotopi Ogresgala pagastā un Ogrē

Literatūra

Auniņš A. (red.) 2010. *Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata.* Latvijas Dabas fonds, Rīgā, 317 lpp.

Laiviņš M., Piterāns. A., Rūsiņa S., Grīle I., Krampis I., Jansosns A., Laiviņš V., Raģele L., Liepiņa L., Viligūrs K. 2005. *Vides piesārņojuma bioindikācija un augu sabiedrību daudzveidība Ogres novadā: inventarizācija un ieteikumi apsaimniekošanai.* Salaspils, 127 lpp.